

Buiten is altijd wat te ontdekken

Bij alle locaties van de kinderdagverblijven van Stichting Kinderopvang Amersfoort is de buitenruimte in het kader van 'Lekker buiten bewegen' getransformeerd tot een ontdektuin. Hovenier Paul van Eerd vertelt over hoe de plannen zijn ontstaan, de veiligheid, het onderhoud en de ontwikkeling van deze natuurlijke tuinen.

Tekst en beeld Modeste Herwig

De appels zijn rijp in deze ontdektuin en de kinderen halen de oogst samen met de begeleidster binnen.

Door boomstammen in de plantvakken te plaatsen worden de kinderen uitgenodigd om door de beplanting te lopen. De stammen zijn zo geplaatst dat het voor de nog jonge kinderen een uitdaging is om van de ene naar de andere te stappen. De beplanting bestaat uit *Persicaria*, *Potentilla*, *Salix* en *Amelanchier*.

Stichting Kinderopvang Amersfoort (SKA) heeft op diverse locaties kinderdagverblijven voor kinderen van 0 tot 4 jaar. Enkele jaren geleden groeide de behoefte aan verandering van de speelplaatsen, omdat de leiding het erg belangrijk vindt dat de kinderen buiten in een zo natuurlijk mogelijke omgeving kunnen spelen. De regio-managers waren direct enthousiast. De klassieke speeltuinen met een zandbak, een wipkip, een bestraat fietsgedeelte en speeltoestellen mochten plaats maken voor nieuwe ontdektuinen.

Het uitgangspunt voor de nieuwe tuinen moest natuurbeleving zijn. Lopen, rennen, fietsen, klimmen en klauteren. Ontdekken en leren vanuit de natuur aanreiken. Er is eerst een pilotproject opgestart, zodat beoordeeld kon worden of het plan haalbaar was. De GGD heeft mee gekeken en alle tuinen zijn later ook gekeurd. Het blijkt dat er minder ongelukken gebeuren in een natuurlijke buitenruimte. De natuur is een oeromgeving en jonge kinderen reageren daar heel positief op. Ook is het idee van een 'ongelukje' veranderd: eerst werd elke valpartij in een logboek geschreven, nu hoort vallen en struikelen ook bij de ontwikkeling van de kinderen.

Twintig ontdektuinen

Inmiddels zijn er twintig ontdektuinen gerealiseerd in Amersfoort en omgeving. Rinie Peters van SKA: „Omdat er volgens de wet op speelvoorzieningen nogal wat eisen worden gesteld aan speeltoestellen gaf dat veel rompslomp. Er zijn jaarlijks inspecties nodig, die een steeds groeiende lijst aan onderhoudswerkzaamheden opleveren. Deze kunnen niet op een financieel verantwoorde manier

door de hovenier uitgevoerd worden. Het voordeel van een ontdektuin is dat hier geen gevaarlijke en onderhoudsgevoelige speeltoestellen zijn. Dat maakt het voor ons veel makkelijker.”

De ontwerpen zijn gegroeid tijdens drie sessies met participatie van ouders, medewerkers, en drie hoveniers. Ecologisch hovenier Paul van Eerd van Buro Buiten Ruimte: „Samen met Rob van der Steen en Laurens Braaksma heb ik het ontwerp, de aanleg en het onderhoud van deze speelnatuur onder mijn hoede. Elke hovenier heeft zijn eigen tuinen, maar we gaan ook bij elkaar op bezoek voor de nodige inspiratie.”

Aanvankelijk waren er veel zorgen over de veiligheid van de kinderen, maar na een duidelijke uitleg van de hoveniers verdwenen deze zorgen al snel. Paul: „We hebben de dvd 'Groen is Gras' van de Stichting Veldwerk Nederland aan de ouders laten zien. Dit werkte heel overtuigend. Deze film laat zien dat natuurbeleving essentieel is voor de ontwikkeling van kinderen. In onze ontdektuinen kunnen kinderen volop experimenteren en zelf keuzes maken. We willen zeker een veilige spelomgeving aanbieden, maar vooral ook een uitdagende. Een voordeel van deze ontdektuinen is ook dat de kosten beperkt blijven. Met het budget van twee tot drie klassieke speeltoestellen maak je nu een rijke ontdektuin.”

Een goed ingerichte tuin zal ook het contact tussen de kinderen onderling ten goede komen. „Als er slechts op een beperkt aantal plaatsen iets te doen is kan dat tot spanningen leiden. Bij een van de speeltuinen was het bijvoorbeeld altijd dringen bij de glijbaan. Nu verspreiden de kinderen zich als vanzelf op deze locatie, tot in alle

Paul van Eerd
www.burobuitenruimte.nl

Dankzij de betonnen beekloop kunnen de kinderen met water spelen. Ze worden uitgedaagd om over het oneven oppervlak te klauteren en de brug te gebruiken om over te steken. Rechts is een drukkraan die de kinderen zelf mogen bedienen. Omdat er steeds maar een beetje water wegstroomt kan dit weglopen in het gras.

Met stoeptegels en betonnen elementen is een verhoogd vak gemaakt met daarin een pergola van rondhout als steun voor een druif. De kinderen vinden het fantastisch om hier druiven te kunnen plukken en direct op te eten. Onder de druif groeien geurige kruiden. Alle zintuigen worden hier geprikkeld.

De beplanting trekt veel insecten en andere dieren aan. De kinderen worden gestimuleerd om diertjes te zoeken, hier bekijken ze een kruispin. Op de achtergrond een heuveltje met een betonnen rioolbuis en bamboe om verstoppertje te spelen, rechts een met bielzen en boomstammen afgezette zandbak.

hoeken van de tuin is wat te beleven”, zegt Van Eerd.

De ontdektuinen ogen als een landschapje met een diversiteit aan ruimtes, doorzichten en natuurlijke beplanting. De kinderen kunnen spelen in een tunnel of wigwam van levende wilgentakken, op het gras, in de royale zandbak of bij het waterloopje. Wat betreft de medewerkers mogen de kinderen ook best vies worden, het gaat erom dat ze buiten van alles kunnen ontdekken. De plantvakken zijn gevuld met inheemse planten, of in ieder geval natuurlijk ogende soorten. Robuuste vaste planten die Van Eerd graag gebruikt zijn *Brunnera*, *Persicaria* en *Phlomis*. Favoriete bomen en heesters voor de ontdektuinen zijn onder andere *Amelanchier*, diverse soorten *Salix*, de laatbloeiende *Heptacodium* en *Gleditsia*. De laatste vanwege het fijne blad dat geen probleem veroorzaakt voor gras dat eronder groeit, vooral belangrijk bij de babyweities waar wel schaduw gewenst is. Van Eerd: „Ook heb ik veel geurende planten gekozen om de zintuigen te stimuleren. En natuurlijk vlinderplanten, heel leerzaam voor de kinderen om vlinders en andere insecten te kunnen bekijken.” Op de meeste locaties is ook van alles te oogsten, zoals groenten, kruiden, appels, bessen en druiven. De kinderen halen de oogst samen met de begeleiders binnen en eten de producten uit de tuin zelf op.

Natuurcoach

Twee medewerkers van elke locatie kregen een opleiding als natuurcoach van Veldwerk Nederland. Ze leerden meer over zelf ontdekkend leren, natuurbeleving en natuureducatie en zijn het aanspreekpunt voor de ouders. Ze bieden gezonde 'risico's' aan ter verbetering van de motoriek, zoals stapstenen in de vorm van boomstammen. Van Eerd: „Boomstammen worden ook gebruikt om de plantvakken te markeren en de looprichting aan te geven. Je kunt de kinderen zo aanbieden om door de beplanting heen te lopen, echter zonder de planten te beschadigen. Op elke locatie is ook een beekloop gerealiseerd met een door de kinderen zelf te bedienen drukkraan.” De natuurcoaches zorgen er ook voor dat de ontdektuinen zich kunnen ontwikkelen. Ze stellen een wensenlijstje op zodat er regelmatig verbeteringen aangebracht kunnen worden. Er is nu bijvoorbeeld vraag naar rondhout stammetjes zodat kinderen hier mee kunnen bouwen. Ook mag snoeihout af en toe blijven liggen om hutten mee te maken.

In alle vestigingen van SKA mogen kinderen altijd naar buiten als ze dat willen, ze worden ook gestimuleerd om dat te doen. En dat gebeurt steeds meer nu daar zoveel te ontdekken valt.

In deze ontdektuinen zijn talloze routes te ontdekken: door de tunnel van wilgen, rondom de boombank, achter het plantvak langs, dwars door de zandbak en door de wigwam van wilgentenen helemaal achterin. Zo wordt beweging gestimuleerd. Rechts een houten moestuinbak om kennis te maken met eetbare planten.

Ontdektuinen Amersfoort

► **Opdrachtgever** Stichting Kinderopvang Amersfoort (SKA)

► **Oppervlakte** varieert per locatie van ca. 300 m² tot ca. 700 m²

► **Ontwerp, aanleg en onderhoud** Paul van Eerd van Buro Buitenruimte, Rob van der Steen van Hoveniersbedrijf Rob van der Steen, Laurens Braakman van Golondrinas, medewerkers van SKA en ouders

► **Opgeleverd** in de periode 2008-2012

► **Gebruikte planten:**

Klimplanten *Clematis montana*, *Clematis vitalba*, *Parthenocissus quinquefolia*, *Vitis vinifera*

Bomen en heesters *Acer campestre*, *Amelanchier lamarckii*, *Buddleja davidii*, *Cotinus coggygria*, *Gleditsia triacanthos* 'Sunburst', *Heptacodium miconioides*, *Lavatera* 'Burgundy Wine', *Malus* 'Evereste', *Salix purpurea*, *Salix rosmarinifolia*, *Viburnum x bodnantense*

Vaste planten en varens *Aster divaricatus*, *Brunnera macrophylla*, *Persicaria amplexicaulis*, *Phlomis russeliana*, *Polystichum setiferum*

Geurende planten *Artemisia abrotanum*, *Foeniculum vulgare*, *Origanum vulgare*, *Rosmarinus officinalis*, *Salvia officinalis*

Op bovenstaande foto's is goed te zien hoe de buitenruimte van kinderdagverblijf De Mammoot is veranderd. Op de bovenste foto de situatie vóórdat hovenier Paul van Eerd er samen met SKA en de ouders aan de slag ging. Op de onderste foto het groene resultaat.